

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

2016

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 20.

DITAELO LE TLHAHISOLESERING HO MOHLAHLUWA

Pampiri ena e fupere tlhahisolesering e latelang:

1. Bala ditaelo tsena ka hloko pele o araba dipotso.
2. O SE KE wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto kgetha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A: Pale/Nobele/Novele
 KAROLO YA B: Tshwantshiso/Terama
 KAROLO YA C: Dipalekgutshwe
 KAROLO YA D: Dithothokiso
4. Araba dipotso TSE PEDI feela, potso E LE NNGWE ho tswa dikarolong le ha e le dife TSE PEDI.

KAROLO YA A: Pale/Nobele/Novele
 Araba potso ya pale/nobele/novele eo o ithutileng yona.

KAROLO YA B: Tshwantshiso/Terama
 Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.

KAROLO YA C: Dipalekgutshwe
 Araba dipotso tsa dipalekgutshwe ka BOBEDI.

KAROLO YA D: Dithothokiso
 Araba dipotso tsa dithothokiso ka BOBEDI.
5. Sebedisa lenanennetefatso bakeng sa tataiso.
6. Latela ditaelo tse qalong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE ka hloko.
7. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
8. Qala KAROLO KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
9. O eletswa ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng: Sebedisa metsotso e 60 ho ngola karolo ka nngwe.
10. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE		
Araba potso ya pale/nobe/novele eo o ithutileng yona.		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	35	5
2. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	35	7
3. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	35	9
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.		
4. <i>Sefi</i>	35	12
KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa dipalekgutshwe.		
5.1 'Ke ne ke sa kgolwe'	18	15
5.2 'Ha ho jwalo kaha ke ne ke nahana'	17	16
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa thothokiso.		
6.1 'Diteboho'	17	18
6.2 'Fatsheng lena'	18	19

LENANENNETEFATSO

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: PALE/NOBELE/NOVELE	1–3	1	
B: TSHWANTSHISO/TERAMA	4	1	
C: DIPALEKGUTSHWE	5.1–5.2	1	
D: DITHOTHOKISO	6.1–6.2	1	

ELA HLOKO: Etsa bonnete ba hore o arabile dipotso tse karolong TSE PEDI feela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA A

Ke ka hona re utlwang a bua a le mong a re: 'Mohlomong monna yane o tshwere ho yang ka maleng ka bolekgeng banene. Be butle ke tla bua le yena, ke se ke shwele ke tlala.'

Ke bao he, ba kopana hantle mahareng a noka ya Lekwa. E borokgong bo tsheleng ka Teransefala le Foreistata!

'Wa moreneng, kgotso mohlomphehi, ho lebiswa kae hara lee?'

'Ha e phaphathwe weso, dumela hle monghadi ya kgabane. O, be, ke leba hona kwana moo o hlahang teng, kapa ha o hlahe ka moo ka Teransefala?'

'O opile kgomo lenaka, hantlentle ke tswa ka mona ka Kgauteng, empa oho morenaka, na ha o ka mphomoseka se ka moo ka bolekgeng? Ke re ke shwele ke tlala. Ha esale ke qetela dijo maobane.'

'Be, ke a utlwa o bona bolekehadi boee? Tjhe, ha ho letho ka mona, ha ese thepa feela eo ke e rekisang.'

'Ke a utlwa, empa na ekaba thepa yee ya hao ntate ha se e ka jewang na? Bua hle, ke se ke shwele ruri. Le ha ke se na letho, ke re le peni e ntsho bo! Feela mohlomong re ka buisana ka ha le nna ke ntse ke bapatsa thepa ya bohlokwa mona.'

- 1.1 Bolela lebitso la mophetwa ya neng a tshwere bolekgana. (1)
- 1.2 Ha mophetwa e mong a bapatsa se ka bolekgeng, e mong yena o ne a bapatsa eng? (1)
- 1.3 Fana ka ntho E LE NNGWE eo bobedi ba banna bana bo neng ba tshwana ka yona nakong eo ba kopanang ka yona. (1)
- 1.4 Ke dintho dife TSE PEDI tsa bohlokwa tse hlahellang tlhekelong/tlhalisong ya pale tse teng qotsong e ka hodimo? (2)
- 1.5 Ka dintlha TSE THARO, bolela se ileng sa etsahala ka mora puisano e qotsong pele baphetwa bana ba ka theha setswalle. (3)
- 1.6 Bohlokwa ba puonnosi/monoloko o seratswaneng sa pele qotsong e ka hodimo, ke bofe? (2)
- 1.7 Hlalosa kamoo tomatso e hlahellang kateng qotsong e ka hodimo. (2)
- 1.8 Ho lla ka lephako ha mophetwa ya tswang ka Teransefala, ho bohlokwa jwang ntshetsopeleng ya pale? (2)
- 1.9 Kopano ya baphetwa bana e bile le ditlamorao dife tse ntle? (2)

- 1.10 Hlalosa kamoo tikoloho e bileng le tshusumetso kateng thepeng eo mophetwa ka mong a neng a e bapatsa. (2)
- 1.11 Na ho nepahetse hore ha batho ba leka ho iphedisa, ba kgesane/kgethollane ho ya ka diprofensi jwalo kaha baphetwa baa ba ile ba etsa? (2)
- 1.12 Sekaseka lebitso la pale ena o ikamahantse le qotso e ka hodimo. (3)

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA B

'Ba tshwanetse ho dumela ntle le ho qeaea. Ke tla re morena o ne a nkolota, mme o itse ke lefuwe diponto tse dikete tse mashome a mabedi. Etswe ba mo tsebang ba re e ne e le morui ya tshabehang ...'

'Jwale nna ke kena kae, kapa e re ke hle ke re nna ke kena jwang tabeng ee?' O kena tjena, o a bososela, o thabile. 'Ke re wena he, wa thaka o kena tjena. Ke tla bolella mofumahadi le matona hore morena o itse ba tsamaye le nna ho ya lebitleng la hae ho ya ikutiwela ka tsebe tsa bona ha a buisana le mofumahadi; a mo hlalose ka nna ...'

Ha, haa, o a tsheha. 'Ha re fihla lebitleng nna ke tla atamela lesobeng lanene, le tsejwang ke nna le wena feela. Ke tla ipolela hore ke nna mangmang ya hlahang kwana Natala. Ke tlele ka pitso ya hae, hore ke tlo lata ditefo tsa ka, mme mofumahadi, matona le setjhaba ke bana ba teng. Jwale he wena o tla arabela ka lentswe le phefa, le hlakileng o hoeletse o bolele kamoo e leng nnete kateng hore ke fela ke tshwanelwa ke moputso oo ke seng ke o boleletse wona. Banna, re sa tla ba barui, thola o re tu! Re tla arolelana ka ho lekana.'

- 1.13 Ke ketsahalo efe e susumeditseng hore ho be le puisano e qotsong ee? (1)
- 1.14 Puisano ena e ka hodimo e etsahalla sebakeng sefe? (1)
- 1.15 Baphetwa bao diketsahalo tsa pale di itshetlehileng ka bona ba bitswang? (1)
- 1.16 Bolela ntho E LE NNGWE eo baphetwa ba buisanang qotsong e ka hodimo, ba neng ba sa tshwane ka yona ha ba qala ho kopana borokgong. (1)
- 1.17 Puisano e qotsong ee e totobatsa maikutlo afe a Mananyetsa? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.18 Puisano e qotsong ee, mmoho le ketsahalo ya hore Mananyetsa a tjhese lebokose Pimville ha Sekgukhuni, di mo senola e le motho wa semelo/botho bofe? (2)
- 1.19 Hlalosa kamoo tumelo ya batho ba phelang tikolohong ya morena eo e atlehisitseng morero wa baphetwa bana kateng. (2)
- 1.20 Hlalosa kamoo diketsahalo di ileng tsa nka mothinya o sa lebellwang kateng mohla Sekgukuni a neng a ile ha Mananyetsa ho ya mmatla. (2)

[35]

POTSO YA 2: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA C

E ne e le Laboraro le phodileng ha ke ne ke ya sekolong, tseleng ka kopana le Dineo. E ne e se e le tlwaelo ya ka ho kopana le yena ha ke ne ke tsamaya ke le mong, e leng ntho eo ke neng ke sa e rate. 'Hullo Hlomi, o be o sa apara ho phodile hakana, o tla kula o a tseba.' Ke yena eo ka boswaswi a bile a se a ntse a bososela.

'O a utlwa he, le wena o a tjho, ho phodile hakana, mme ha ho phodile ho batlahala hore le wena o kgeme le tlhaho.' Ke nna eo ke kgutlisetsa. 'O bonahala o hlile o phodile e le ka nnete, hape o a kgahleha hempeng ya khakhi.' O ne a ntjebile ka mahlong eka o mpotsitse potso, mme o lebelletse karabo. Ka lakatsa eka e ka be e le Lerato ya neng a etsa tseo tsohle. Ke ne ke se ke elelletswe jwale hore Dineo o na le mokgwa, empa ka iphapanya ka hohlehohle.

'Ei, le wena o be o hlile o kgahleha ka hara tsena ngwana! Ke a makala hore Dirang o ile a etsa jwang.' Le ha ke ne ke bona a sa rate ha ke bua ka Dirang, ka bona thabo le kganya di hlile di kganya sefahlehong sa hae. Ka nnete o ne a le motle Dineo.

- 2.1 Puisano ena e etsahalla motseng ofe? (1)
- 2.2 Ke lebaka lefe le neng le etsa hore Dineo a qale moqoqo oo? (1)
- 2.3 Nehelana ka ntho TSE PEDI qotsong tse bontshang hore ditaba tsa qotso ena ke tsa mehleng ya kajeno. (2)
- 2.4 Hobaneng Hlomi a ne a sa thabele ho kopana le Dineo, ha a ne a tsamaya a le mong jwalo ka ha ho etsahala qotsong ee? (1)
- 2.5 Ditaba tsa Dineo qotsong ee, di ile tsa tsoetsa/tlisetsa Hlomi tabatabelo efe? (1)
- 2.6 Dirang eo Hlomi a buang ka yena, o ne a amana jwang le Dineo? (1)
- 2.7 Nehelana ka ntho E LE NNGWE eo Dineo a neng a tshwana le Lerato ka yona. (1)
- 2.8 Ke sephetho sefe se sa lebellwang se ileng sa tliswa ke puisano e qotsong ee bophelong ba Hlomi? (2)
- 2.9 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka. (2)
- Diketsahalo tse qotsong ena ke tse ding tsa tse totobatsang tharahano. (2)
- 2.10 Nehelana ka lebaka le dumellanang le polelo e latelang: (2)
- Dineo o ne a bakela mophetwa wa sehlooho kgohlano ya ka hare. (2)

- 2.11 Ketsahalo ya ho hlokahala ha Lerato nakong eo lerato la bona le Hlomi le neng le le sehlohlolong, e amana jwang le maele a reng, 'lefu ha le rerise'? (2)
- 2.12 Sekaseka kamoo diketsahalo tsa pale ena di dumellanang kateng le tikoloho eo di etsahallang ho yona. (3)

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA D

Ke ne ke tseba hore Tshiu o ne a tla ntloka haholo ha a ne a ka ntlhola, mme ke ne ke batla ho mo tima monyetla oo.

Mosuwe o ile a bua puo e teletsana pele a re neha diraporoto. O ne a bitsa bitso la motho e be o a e lata ho fihlela re fella kaofela. Ke ne ke thothomela le ha ke ne ke ena le boitshepo ba hore ke wa pele. Ke ne ke lakatsa ho tseba hore Tshiu o ne a ikutlwa jwang.

Ka ya ho boPuse, empa ba tswa moraonyana. E ne e le moferefere feela; ba bang ba thabile, ba bang ba swabile. Ka neha Lerato ya ka ka boitshepo, mme ka nka ya hae, athe Puse yena o ne a tshwere ya hae. Ka e bula, ka bona hore o ne a tswile botsheleleng, mme ka mmontsha ka menwana ke tsheha, le yena a etsa jwalo, ka se ke ka mo kgolwa, ka e phamola. Ka nnete ke ne ke tswile bobeding. Ka utlwa hlooho ya ka e ema ke ho makala.

BoLerato ba ne ba maketse hoba ba ne ba bona ke sebeditse hantle. Hang ka bona Tshiu a feta a se a bile a shebisitse nko hodimo a bile a ikonka. 'Nna ha ke tanakelwe ke bashemane ... . Ke ba boletse hore ba tla ntlotla.'

- 2.13 Sesosa sa kgohlano e pakeng tsa Tshiu le mophetwa ya phetang ditaba qotsong ee ke sefe? (1)
- 2.14 Ho ya ka ditaba tsa qotso ee, re tseba jwang hore Tshiu ke moikakasi/moitshepi? (1)
- 2.15 Ke ketsahalo efe e ileng ya thabisa Hlomi ka mora hore a ikutlwe a phoqahetse ha a hlotswe ke Tshiu sephethong sa ditlhahlobo? (2)
- 2.16 Hlalosa ketsahalo e ileng ya fedisa kgohlano e neng e le dipakeng tsa Hlomi le Tshiu. (2)
- 2.17 Hlalosa kamoo tomatso e hlahellang kateng ketsahalang eo Hlomi a neng a menngwe ke ntata Lerato ho ya mo leboha. (2)
- 2.18 Ke thuto efe eo re e fumanang ketsahalang eo ho yona Mmadito a tshwarelwang molato o monyane, o ileng wa utulla dipatilweng tsa hae? (2)
- 2.19 O nahana hore ke sefe se ka beng se ile sa etsahala hoja Dineo, o ne a ke ke a amohela Sweubalehlwa mohla ba nyalanang le Hlomi? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

- 2.20 Na ditaba tsa qotso ee, ke mohlala o motle wa tlhekelo? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.21 Tshohla hore ho tshwarwa ha Firi mmoho le kahlolo eo a ileng a e fuwa, di totobatsa kgatakelo ya ditokelo tsa hae jwang. (2)

[35]**POTSO YA 3: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA E

'Ke ne ke tshwanetse ho ba tshepa hobane nna le aubuti re a thusana mosebetsing ona wa ka. Etswe, ba ne ba ile ba itsebisa ka mokgwa wa teng oo nna le yena re o tsebang.'

'Na hoo ho bolela hore aubuti wa hao le yena ke sehlwela?' Ho botsa Chikano, a nto tswela pele, hantlentle lebitso la hae ke mang?'

'Ke Sam Z-.'

Kgalase ya fensetere ya pshatleha, mme molomo wa sethunya wa nyarela ka tlong.

'Fatshe!!' Chikano a hoa ka lentswe le phefa a se a bile a itahlela ka mora setulo sa sofa seo a neng a dutse ho sona. Amanda a re o a phahama empa a iphumana a se a tobane le molomo wa sethunya se ileng sa qala ho kgabola motjetje wa ntho. Amanda a bonahala e le motho ya seng a fihletse bonono ba ho fofa moyeng ha ditholwana di mo hlahlamolla, di mo ruta tantshi eo a neng a qala le ho qetela ho e bapala tantshi ya lefu le sehloho. Eitse hoba Amanda a we, sethunya sa boela sa bina pina ya sona ya mahlomola, sa e bina jwalo e le ha se fetola ntlo dihele tse nyenyane ka ha se ne se tlatsetse ntlo tlhakantsutsu ya maqhetswana a ditulo, dikgalase, lerole hammoho le lerata le tabolang hlooho ya motho.

- 3.1 3.1.1 Ke sebakeng sefe mona moo sethunya se kgabolang teng? (1)
- 3.1.2 Ke lebaka lefe le neng le entse hore Chikano a tle sebakeng seo o se boletseng ho 3.1.1? (1)
- 3.2 Bolela dintho TSE PEDI temeng tse bontshang ntle le pelaelo hore Amanda o bolaetswe ho ntsha makunutu ao a neng a sa tshwanela ho a bolella Chikano. (2)
- 3.3 Nehelana ka ntho E LE NNGWE qotsong e bontshang hore ditaba tsa qotso ena ke tsa mehleng ya kajeno. (1)
- 3.4 Ka ntilha TSE PEDI hlalosa kamoo tllhaselo ena ya Chikano e qotsong, e fapanang kateng le tllhaselo ya mohla a neng a le ha Katriena. (2)
- 3.5 Ke ketsahalo efe qotsong e totobatsang kgohlano ya ka ntle? (1)
- 3.6 Mongodi o sebedisitse lewa lefe ho totobatsa semelo/botho ba Chikano temeng ee? (2)

- 3.7 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Bafutuhedi ba Chikano qotsong ena, ke ba bang ba bahanyetsi paleng ena. (2)
- 3.8 Na o dumellana kapa o hanana le polelo e latelang, o be o fane ka lebaka la karabo?
Ditaba tsa qotso ena di bontsha sehlohlolo sa diketsahalo paleng. (2)
- 3.9 Hobaneng re ka re mongodi o sebedisitse lewa le bitswang phanyeho/teketliso mantsweng ana a Amanda, 'Ke Sam Z -'?' (2)
- 3.10 Na ketsahalo ya hore Chikano o ile a phonyoha, a ba a kgona ho itwanela tlhaselong ee e a kgolweha? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.11 Ho baleha ha Chikano naheng eo ka mora tlhaselo e temeng, ho thusitse jwang kgodisong (ntshetsopeleng) ya pale? (2)

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela.

MMOHO LE

TEMA YA F

Monghadi Khumalo o ne a itokisetsa ho ya fumana dijo tsa motsheare tlong ya ho jela ka nqa yane ho seterata, ha motho a tla kokota monyako wa kantoro ya hae, mme e mong wa bathusi ba hae a kena.

'Tshwarelo monghadi, moshemane e mong o nnehile phahlo ena hore ke e fetisetse ho wena.' Motlatsamohlophisi a beha sephuthelwana hodima tafole. 'O itse sephuthelwana sena o se nehilwe ke mofumahatsana e mong ya sa kang a mo tseba.' 'Ke eng jwale hoo?' Ho botsa monghadi Khumalo.
'Ha ke tsebe, monghadi. Mohlomong ke mpho e itseng.'
'E phutholle monna, re bone hore na e be ke ditaemane kapa ke qhomane.'

Lebitso la qhomane la etsa hore motlatsamohlophisi a tlolele morao jwalo ka ha eka o lonngwe ke kokwana e itseng.
'Ho hang! Nna ha ke e tshware ntho ena,' ke yena eo.
'E tlise kwano he. Ke ne ke ntse ke ile le kgongwana hodimo, ke nahana hore o di tseba kaofela dikotsi tseo o ka teanang le tsona mosebetsing ona, mme o se o itokiseditse ho di thula ka peta o be o fetele ka nqane ho tsona.'

Monghadi Khumalo a nka lebokose, mme a le bula butlebutle ha mothusi wa hae a se a ipapisitse le monyako, a emetse feela ha ho thwe 'i-u-u!' a be a se a ile.

- 3.12 3.12.1 Sephuthelwana seo ho buuwang ka sona qotsong se ne se phuthetseng? (1)
- 3.12.2 Sephuthelwana see se ne se tswa ho mang? (1)
- 3.12.3 Hlalosa hore sephuthelwana sena se ne se amana jwang le diketsahalo TSE PEDI, tse neng di tshwentse Zero haholo. (2)

- 3.13 Ditaba tsa qotso ee di totobatsa tikoloho ya mofuta ofe? Nehelana ka ntlha E LE NNGWE temeng e tiisang karabo ya hao. (2)
- 3.14 Ke lebaka lefe le ileng la etsa hore monga sephuthelwana (mofumahatsana), a se ke a fana ka lebitso la hae? (2)
- 3.15 Tiisa/Dumellana le polelo e latelang o ntse o ipapisitse le ditaba tsa pale.
Ketsahalo ena ya sephuthelwana ke e nngwe e re totobaletsang tharahano ya diketsahalo paleng. (2)
- 3.16 Ketsahalo eo ho yona Ramaqiti, moetapele wa Bana ba Phiri, a balehang ka bokgothokgotho ba tjehelete a le mong, e amana jwang le maele a reng 'Dithoto ke lefa la ba bohlale'? (2)
- 3.17 Sekaseka phethelo paleng ka kakaretso. (3)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA G

RABODITSI: Wa mphato, ke hobaneng o isa ngwana hao sekolong se phahameng?

MOTAUNG: Hobane a batla ho ntshetsa dithuto tsa hae pele. Le hore mohlang ke reng komoto, a sale a iphepa. A se sotlehe.

RABODITSE: Ba bangata ba thuswa ke nna ho fumana mosebetsi ba ntse ba rutehile tjena. Le ha ho le jwalo ke a utlwisisa weso. Na o hopola mantswe a Sesotho a reng, 'monna o tentshwa tshea ke banna ba bang?'

MOTAUNG: E, jwale?

RABODITSE: Ke hantle. Nna Raboditse ha ke o kgothalletse ho isa ngwana moo. Bana bana ba ithuta marato moo, mme ba fihle hae mona e se e le batswadi. Bongata bo iphumane bo le ka hara kgehlepe eo ya taba. Ke o hlaba malotsana tjena hoba o le motswalle, motswalle wa sebele. O ka di nka kapa wa di lesa feela o tsebe hore Raboditse o o bolelletse tsona. Ho bohloko hakaakang ho llela lebese le qhalaneng.

MOTAUNG: Keng monna ekare o qetwa ke mona tjee? Ha le batle hore Tiisetso wa ka a rutehe le mohatsa hao. Tiisetso ke ngwana ya tshwereng molao, ya hlomphang. Ha se mohlolo oo a ka o etsang oo. (*A teneha.*) Mpolelle mona ngakanakahetla towe, la itshunyatshuya lapeng la ka molato? Nna ha ke so tanakelle lapa la hao empa lona le ikeme ka lepaketla le fuduwa motse wa ka. Tsa lona ha di nkene.

- 4.1 Moradi wa seapadi se eletsang ka hore Tiisetso a se ke a iswa sekolong se phahameng ke mang? (1)
- 4.2 Nakong ya puisano e ka hodimo, maemo a seapadi seo o se boletseng ho 4.1 e ne e le afe malebana le sekolo? (2)
- 4.3 Hlalosa kamoo taba eo ho buisanwang ka yona qotsong e ileng ya bakela Motaung mathata kateng bophelong. (2)
- 4.4 Bolela diketsahalo TSE PEDI qotsong e ka hodimo tse bontshang hore ditaba tsa yona ke tsa mehleng ya kajeno. (2)
- 4.5 Nehelana ka ketsahalo E LE NNGWE terameng/tshwantshisong e bontshang hore Raboditse ha se motswalle wa sebele jwalo ka ha a utlwahala qotsong e ka hodimo, ntle le puo ya hae. Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)

- 4.6 Ketsahalong eo ho yona Tiisetso a kgalemang Nkepe ka bahlanaka e amana jwang le maele a reng, 'manganga a ja monga ona'? (2)
- 4.7 Ke sephetho sefe se sa lebellwang se ileng sa hlahella ditabeng tsa lelapa la habo Tiisetso? (2)
- 4.8 Hlalosa kamoo tomatso e totobalang kateng ketsahalong eo ho yona Nkepe le Tiisetso ba neng ba sheba sephetho sa bona koranteng hammoho. (2)
- 4.9 Tshohla hore semelo/botho ba Raboditse bo thusitse jwang ho bopa kgohlano tshwantshisong ena. (2)

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

MMOHO LE

TEMA YA H

MOTAUNG:	Monna ke hlooho ya lelapa, mosadi ke maoto. O a utlwa wena o maoto a fetanang?
MMATISETSO:	Ke a utlwa hlooho. Empa ka nnete tsela eo o nkgulang ka yona ha ke e thabele hohang. (<i>A sisa pelo.</i>) Feela mesebetsi ya hao e tla o latela.
MOTAUNG:	Dipolotiki o di rata hampe o iketsa modumedi tjena. Hoja ka o romella sekolong o ka be o ntshwella Sejatlhapi, o nkwalala ditsebe.
MMATISETSO:	Tlohela tseo o mpe o ithoballe.
MOTAUNG:	O a mphaphela wena. Ho tloha neng o bua lololo le nna? Ha o letho ka mona. Ho nyala mosadi ke ho nyala mathata. O kwale shetla leo le nkgang leo o le bitsang molomo. (<i>Ba leba phaposeng.</i>) (<i>Motaung o itihela hampe betheng.</i>)
MMATISETSO:	Hao Motaung robala hantle ke a o kopa. O robetse dikobo di eso phuthollwe, ka dieta le hona, o shebisitse le hlooho ka maotong.
MOTAUNG:	Ke lokile ha ke robetse tjena. Ha ho tsela e nngwe eo nka robalang ka yona ntle ho ena.
MMATISETSO:	Ke a o kopa hle ntate.
MOTAUNG:	Le lona le kopa ho be ho se. Pina e qetile ditaba ya re le hara masiu le ntse le kopa.
MMATISETSO:	(<i>A teneha.</i>) Re tla kgona ho kgalema bannabaholo ba bakana bao re tshwanelang ho ba buella hore ba fumane pentjhene? Motaung rola dieta. O kile wa bona kae motho a robala ka dieta le dikausi?

- 4.10 Nakong eo Motaung a neng a bua mantswe a qotsong, o ne a tswa hokae siung boo? (1)

- 4.11 Ke lebaka lefe le ileng la etsa hore Motaung a latwe ke mapolesa ha Mmatshela? (1)
- 4.12 Puisano ena ya Motaung le Mmatshela qotsong e bontsha katleho ya morero wa sebakadi sefe? (1)
- 4.13 Ke diketsahalo dife TSE PEDI tse sa tlwaelehang tseo Motaung a fihlileng a di etsa ha hae siung ba puisano e qotsong? (2)
- 4.14 Ho se tshwane ke hofe dipakeng tsa mokgwa oo Motaung a buisanang le Mmatshela ka wona qotsong, le oo a neng a tlwaetse ho buisana le Mmatshela ka wona? (2)
- 4.15 Hantlente Motaung o ne a bolelang ha a ne a re, 'Hoja ka o romella sekolong o ka be o ntshwella Sejathapi, o nkwala ditsebe'? (2)
- 4.16 Ke mawa afe A MABEDI a bongodi ba terama/tshwantshiso ao mongodi a a sebedisitseng qotsong ee? (2)
- 4.17 Mantswe a latelang a Motaung, 'ho nyala mosadi ke ho nyala mathata,' a totobatsa maikutlo afe a hae? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 4.18 O ithutile eng ka ditaba tsa pale ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.19 Sekaseka phethelo paleng ka kakaretso. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE

Araba POTSO ya 5.1 le POTSO ya 5.2.

MODIA – MK Mofihli le ba bang

- 5.1 Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA I

Bana bana ba ile ba lla ha bohloko ha ba lokela ho arohana le nkgona bona. Ha e le hantlente ba ne ba bile ba sa batle ho ya ha motho enwa eo kajeno ho seng ho thwe ke maloma bona eo ba sa tsebeng hore na nako ena yohle o ne a ntse a le hokae.

Nengneng ba fihla ha maloma bona. Mona moo maloma bona a dulang ke polasing e bitswang Vierhoek, e ka bang dikilomitara tse mashome a mabedi a metso e mehlano ho tloha Welkom. Polasing ena ho na le sekolo se seholo se fellang sehlopheng sa bosupa. Eka ho lohothwa hore sekolo sena se tle se felle sehlopheng sa leshome.

Ha e le Makatikati yena o ne a itulela a le mong thoko kwana hara masimo. Lebaka le etsang hore a ahe a le mong mona, ke hobane e le motebong wa leburu leo a hlokometseng mohlape wa lona wa dikgomo. Ho bodutu mona moo a dulang. Motebo ona o bohole ba dikilomitara tse nne ho tloha sekolong seo Dieketseng le Tlalane ba lokelang ho se kena. Maloma bona o ile a fela a ba ngodisa sekolong sena sa Vierhoek, se neng se le setle se bile se kgantsha ka motlakase. Ha sekolo se tswa ba ne ba lokela ho tsamaya le bana ba bang, ba tsamayang ka tsela eo boDieketseng ba tsamayang ka yona.

- 5.1.1 Pele Dieketseng le Tlalane ba dula le maloma bona ba ne ba dula sebakeng sefe? (1)
- 5.1.2 Ke molemo ofe O LE MONG oo boDieketseng ba neng ba o fumana ka ho tshwana ha nkgono wa bona le mona ha maloma bona? (1)
- 5.1.3 Fana ka dintho TSE PEDI qotsong tse tiisang hore tikoloho ena eo ho buuwang ka yona ha se ya ditoropong. (2)
- 5.1.4 Bolela lebaka le neng le etsa hore mme wa boDieketseng a se ke a kgotsofala ha Makatikati a nka bana ho nkgono wa bona. (1)
- 5.1.5 Hobaneng Makatikati a ne a behetse batjhana ba hae molao wa hore ba se bapale/tsamaye le bana ba bang? (1)
- 5.1.6 Bolela lebaka le neng le sitisa boDieketseng ho thoba ha maloma bona. (1)

- 5.1.7 Sello see se bohloko sa boDieketseng o ka re se ne se bidietsang? (2)
- 5.1.8 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse ka masakaneng, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Ketsahalo ya mohla Makatikati a tshwarwang ke mapolesa, ke e nngwe ya tse totobatsang ...
(tharahano, sehlohlo, tharollo) (2)
- 5.1.9 Mongodi o sebedisitse lewa lefe LE LE LENG ho senola semelo sa Makatikati palekgutshweng ena? (1)
- 5.1.10 Qotso e ka hodimo e qholotsa maikutlo afe ho mmadi? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.1.11 Na Makatikati ke mophetwa ya tjitja/phethahetseng? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 5.1.12 Ho latela maemo a phedisano, na diketsahalo tsa palekgutshwe ena di a kgolweha? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

- 5.2 Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA J

Ha a se a mamedisa hantle a eellwa hore ho ngaya phokojwe. Ha a tadima hodimodimo sebakeng a bona ho hlakile. Jwalo ka tlwaelo lehodimo le ne le apere shweshwe tsa mohlaka o moholo. Mbedzi, mohlankana wa Zimbabwe a boela a sehwa ke letswalo hape. 'Ao banna! Letswalo le le nkgakgathang hakaale e kaba ke la eng? E seng ke mpe ke kgutlele hae haeso moo ke siileng mme le ntate? Ha eka tje letswalo le le ntse le tota e be molato ke eng? E seng ho teng e mong kapa ba bang ba ntseng ba tsoma ho hong ka hara difate, ba ka tshwanang ba mphumana ebe jwale ba mpolaya.'

Ka potlako a be a se a sutha sebakeng seo, hoba a tlelwe ke mehopollo eo. Hang a leba mmileng o lebisang moo a neng a hopotse teng.

Ha a se a wetse mmileng, a phakisa a leleka mehopollo ya ho kgutlela hae ha habo, e leng moo a siileng mmae le ntatae teng. 'Ke tla tshwanela hore ke tsamaye e ntse e le ka mpiphi tjena, e le hore haeba ho e na le balebedi ba naha eo ke habileng ho yona ba tle ba se ke ba ntemoha ha ke tshela noka. Utlwa! Ke eng hoo? Oo! Ke metsi a noka ena a hwasang ha a phalla a ikela lewatlang.'

- 5.2.1 Kotsi ya noka ena eo metsi a yona a phallelang lewatle, e ne e le efe ho baleleri ba kang Mbedzi? (1)

- 5.2.2 Nehelana ka tsietsi E LE NNGWE eo Mbedzi a ileng a thulana le yona leetong la hae. (1)
- 5.2.3 Qotsong e ka hodimo, qolla ketsahalo e totobatsang kgohlano ya ka hare. (1)
- 5.2.4 Hlwaya ketsahalo E LE NNGWE feela palekgutshweng ena, e totobatsang hore diketsahalo tsa yona ke tsa mehleng ya kajeno. (1)
- 5.2.5 Tsela eo Mbedzi a neng a phela ka yona, e ne e fapana jwang le ya Chiperinga? (1)
- 5.2.6 Hlalosa ka dintlha TSE PEDI sesosa sa hore Mbedzi a iphumane a se a le sepetlele. (2)
- 5.2.7 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Sepheo sa Mbedzi sa ho tloha habo e ne e le ho tla batla ngwanabo ya neng a lahlehe kgale. (2)
- 5.2.8 Serehello/Tshwantshiso e polelong ena, 'lehodimo le ne le apere shweshwe tsa mohlaka o moholo', e o thusa jwang ho utlwisisa nako eo mongodi a buang ka yona? (2)
- 5.2.9 Letswalo lena le kgakgathang Mbedzi le ne le bidietsa eng? (2)
- 5.2.10 Maele ana, 'ho se tsebe ke lebote' a nyallana le ketsahalo efe palekgutshweng ee? (2)
- 5.2.11 Na ditaba tsa palekgutshwe ena di a kgolweha? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. Tshohla kamoo tlhola dingolweng e totobalang kateng palekgutshweng ena. (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Araba POTSO ya 6.1 le POTSO ya 6.2.

6.1 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Diteboho – RM Ramathe

1	Diteboho ho ngwana Jeso,
2	Diteboho tsa thapelo ho Modimo,
3	Diteboho tsa moya maikutlo ho Mma Jeso,
4	Diteboho tsa kgotso le pako ho Modimo,
5	Mokgathaleng wa bohetene botiabolose diheleng,
6	O sitwa ho ikoba le hoja mokoka lebelo a di fumane,
7	O sitwa le ho leboha le ha dintho di le madulong,
8	Ruri motho o sitwa le ho leboha metsuntsunyane
9	O ikgakanya le thuso e molemo,
10	O mathela dingakeng ho batla thuso,
11	Empa o lebala tsebo ya mathomo,
12	Motho o sitwa ho dumela le ho leboha Mmuso,
13	O lebala mohlodi wa thuso thuto,
14	Empa diteboho tsa tshepo le lerato.

- 6.1.1 Nehelana ka lentswe le ntseng le bolela 'ho boka' thothokisong ena. (1)
- 6.1.2 Ke molathothokisong ofe moo sethothokisi se reng motho o hlolwa ke ho ikokobeletsa Modimo? (1)
- 6.1.3 Nehelana ka paterone ya raeme melathothokisong ya 1–4. (1)
- 6.1.4 Nehelana ka matshwao A MABEDI a hlakisang sebopelo seo thothokiso ena e ikgethang ka sona. (2)
- 6.1.5 Hlalosa ka mantswa a hao seo o se utlwisisang ka molathothokiso wa 12. (2)
- 6.1.6 Sethothokisi se phetaphetile lentswe lena 'diteboho' tulong/sebakeng se tshwanang melathothokisong e mene e qalang. Bohlokwa ba sena ke bofe? (2)
- 6.1.7 Qoholla mantswa A MABEDI a sebedisitsweng ho bopa phetapheto ya moelelo molathothokisong wa 3. (2)
- 6.1.8 Karaburetso e sebedisitswe molathothokisong wa 10. Bohlokwa ba yona ke bofe molathothokisong oo? (2)
- 6.1.9 Molathothokiso wa 5 o etsa hore o be le maikutlo afe o le mmadi? Hobaneng? (2)

- 6.1.10 Sethothokisi se sebedisitse lekgohledi, 'metsuntsunyane' molathothokisong wa 8. Lekgohledi leo le o thusa jwang ho utlwisisa molathothokiso oo? (2)

LE

- 6.2 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Fatsheng lena – PMRamathe

1	Mantsiboya ha le dikela ke a hlomoha,
2	Ke tsetselela la hosane ho tjhaba,
3	Potso e le: Ebe hosane ke tla bonang?
4	Fatsheng lena la meutlwa.
5	Ako tadime tsa lena lefatshe ditshito,
6	O ke o lekole a lena manyala,
7	O ke o hlahlobe sa Mmopi sebopuwa,
8	Hore na o tla reng tsatsing leo.
9	Fatsheng lena la Mmopi,
10	Ka mehla ketso tsa lona di nyarosa mmele,
11	Di fahla mahlo a Mmopi sebele,
12	Di totisa kgalefo ya monga rona Mmopi.

- 6.2.1 Sethothokisi se re se hlomolwa ke eng ha le dikela? (1)
- 6.2.2 Nehelana ka lentswe le nang le moelelo o le mong le 'Mmopi' thothokisong ena. (1)
- 6.2.3 Melathothokisong ya 1 le 2, ho tlohetswe lentswe lefe? (1)
- 6.2.4 Ke dintho dife TSE PEDI thothokisong tseo ho thweng di kgopisa Mmopi? (2)
- 6.2.5 Hlalosa ka ntlha E LE NNGWE se bolelwang temanathothokisong ya 3. (1)
- 6.2.6 Phethapheto e tshekalletseng/epanalepsese e sebedisitsweng melathothokisong ya 11 le 12, e na le bohlokwa bofe? (2)
- 6.2.7 Anastrofi e sebedisitsweng molathothokisong wa 6, e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 6.2.8 Sepheo sa sethothokisi ke sefe ka mofuta ona wa thothokiso? (2)

6.2.9 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.

Bokgabo ba bothothokisi bo sebedisitsweng molathothokisong wa 9, bo bitswa ...

A tlohelo.

B kgonyetso.

C komelo.

D anastrofi.

(1)

6.2.10 Bohlokwa ba tlohelo e sebedisitsweng molathothokisong wa 1, ke bofe molathothokisong oo?

(2)

6.2.11 Bokgabo bo sebedisitsweng qetellong ya molathothokisong wa 3, bo bitswang, mme bo o thusa jwang ho utlwisisa temanathothokiso ya pele?

(3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35

MATSHWAO A PAMPIRI YOHLE: 70